

Verslag Deskundigengroep Dierziekten risicobeoordeling HPAI 28 oktober 2022

Aanwezig: Arjan Stegeman (voorzitter), Erik van Geloof, Francisca Velkers, Roy Slaterus, Mart de Jong, Teun Fabri, Nancy Beerens, Ron Fouchier, Sjaak de Wit, Annemarie Bouma, Elske van der Mik.

Inleiding

De vorige bijeenkomst van deskundigen is geweest op 29 september 2022. Sinds die tijd zijn 18 besmettingen van pluimveebedrijven met hoogpathogene aviaire influenza virus (HPAI) type H5N1 geweest. Tevens zijn er beperkingszones ingesteld vanwege besmettingen met HPAI type H5N1 op bedrijven in Duitsland en België, dicht tegen de Nederlandse grens.

Op 5 oktober 2022 is de ophok- en afschermplicht weer voor het gehele land ingevoerd. In de regio's 10 en 19 gelden momenteel aanvullende vervoersbeperkingen.

Zie voor actuele beperkingsgebieden de dierziekteviewer:

<https://data.rvo.nl/dierziektenviewer/index.html>

LNV heeft een aantal vragen opgesteld die worden voorgelegd aan de deskundigengroep dierziekten. Kunt u de antwoorden toelichten en in de beantwoording van de vragen onderscheid maken tussen de inschatting van de kans en de onzekerheid die bestaat in deze inschatting?

Vragen

1. *Hoe duidt u de huidige hoogpathogene vogelgriep (HPAI) situatie onder wilde vogels en bij gehouden vogels in de EU, in Nederland en specifiek in de pluimveedichte gebieden (de Peel en de Gelderse Vallei)?*

Wilde vogels

Er worden momenteel door het gehele land dode wilde vogels gevonden. De aantallen zijn de afgelopen vier weken iets toegenomen. Voor de najaarstrek is met name oktober een belangrijke maand, gezien de binnenkomst van ganzen uit Rusland. Hier wordt specifiek gelet op de Brandgans, aangezien deze soort in de voorgaande jaren vaak werd besmet met het HPAI-virus. Ook wordt rekening gehouden met verhoogde sterfte bij andere watervogels, roofvogels en aaseters. Het recent opgelopen aantal meldingen van zieke en dode eenden (vooral Smienten, Wintertalingen en Bergeenden) in het Waddengebied wordt zorgwekkend genoemd.

De afgelopen vier weken zijn in het hele land 52 dood gevonden vogels ingestuurd en getest, waarvan achttien positief zijn bevonden op HPAI. Nog niet alle testen zijn afgerond; de verwachting is dat het percentage positieve vogels net als een maand geleden rond de 40% uitkomt. Het betrof met name ganzen, zwanen en eenden. In de eendenkooien worden veel levende Wilde Eenden (die aanvliegen, geen Wilde Eenden die daar permanent zijn) positief getest op HPAI H5N1 terwijl deze dieren geen of nauwelijks ziekteverschijnselen hebben. Het lijkt er hierbij op dat de dieren die de eendenkooien binnenkomen het virus daar oppikken en amplificeren. Dit patroon is bekend van laagpathogene AI virus, maar bij HPAI virus is dit niet eerder gezien. Na een paar dagen zijn de LPAIv infectie pieken bij de eenden meestal weer afgenomen en de verwachting is dat dat ook bij HPAIv zo zal gaan. In hoeverre uitwisseling van Wilde Eenden of andere soorten tussen de verschillende eendenkooien een rol speelt bij de huidige hoge virusprevalentie is onduidelijk. Levende Smienten worden momenteel bemonsterd, hier is de uitslag nog niet over bekend.

Alle tot nu toe gevonden virussequenties bij wilde vogels liggen in hetzelfde cluster als de afgelopen maanden. Er vinden wel veranderingen plaats binnen het cluster, maar er zijn geen nieuwe varianten aangetroffen. In Europa is momenteel hetzelfde beeld te zien. Conclusie is dat de circulatie van het virus onder wilde vogels aanzienlijk is en dit in de komende periode nog verder kan toenemen door de aankomst van bij ons overwinterende watervogels (de najaarstrek van watervogels is nog niet ten einde).

Gehouden pluimvee

Er zijn in de maand oktober 18 besmettingen vastgesteld bij pluimvee, met name bij bedrijfsmatige pluimveehouderijen (2 hobbylocaties en 16 commerciële pluimveehouderijen). De besmettingen hebben verspreid over een aantal regio's plaatsgevonden, waaronder ook in de pluimveedichte gebieden de Peel en de Gelderse Vallei. Dit heeft geleid tot aanvullende vervoersbeperkingen in de regio's 10 en 19. Verder is sinds 5 oktober de landelijke ophokplicht van kracht.

Het beeld tot nu toe is dat houders van positieve bedrijven in het algemeen snel hebben gemeld als zij afwijkingen in de koppels zien, waardoor een infectie op een vroeg tijdstip kan worden bevestigd. Op enkele bedrijven werd een zeer snelle toename van het aantal dode kippen gerapporteerd; in de overige gevallen was er wel sprake van toename van aantallen ziek en dood pluimvee, maar minder exponentieel. De medewerking van de veehouders bij telefonische screening is in het algemeen goed, de veehouders zijn wel verontrust over de situatie in de directe omgeving van hun bedrijf.

De sequentieanalyse van isolaten van de drie uitbraken in Wildervank en Kiel-Winderweer toont aan dat de virussen aan elkaar verwant zijn. Het ligt voor de hand op basis hiervan te concluderen dat hier sprake is van tussenbedrijfstransmissie, maar besmetting uit een gemeenschappelijke bron buiten de pluimveebedrijven kan niet worden uitgesloten. Uit de sequentieanalyse van de virussen bij de besmettingen in Hedel, Ospel en Heythuysen, en die bij besmettingen in Blija is geen verwantschap aangetoond.

Bij het bezoek van onderzoekers aan besmette bedrijven valt op dat niet door alle veehouders gesproken wordt over de aanwezigheid van veel wilde vogels in de directe omgeving van de stallen in de periode rond de vermoede introductie van het virus in de stal. Wel zijn bij veel van de besmette bedrijven gunstige omstandigheden voor wilde vogels rondom het bedrijf aanwezig, bijvoorbeeld als gevolg van sloten of andere waterpartijen.

Internationaal wordt door deskundigen de nadruk gelegd op het belang van bioveiligheidsmaatregelen bij de ingang van elke afzonderlijke stal. Het erf moet als met virus verontreinigd worden beschouwd en er moet voorkomen worden dat materiaal vanaf het erf de stal in komt. Bij de strikte naleving van deze bioveiligheidsmaatregelen bij het betreden van de stal worden verschillen tussen de bedrijven gezien. Tegelijk wijzen enkele voorbeelden van besmette bedrijven met een hele hoge bioveiligheidsstandaard uit dat het strikt naleven van deze maatregelen geen garantie is dat besmetting niet meer op kan treden. Echter, hoewel het geen garantie geeft is het een essentiële maatregel om de kans op insleep te verminderen. Een goede knaagdierbestrijding is een ander belangrijk onderdeel van een goede bioveiligheid, evenals het beperken van werkzaamheden op het omringende land en in sloten en maatregelen om binnenkomst van deeltjes bij die werkzaamheden via de luchtinlaten te beperken.

- 2. Kunt u beschrijven in hoe en in welke mate het preventief ruimen van pluimveebedrijven in de 1 km zone rond een besmet bedrijf in een pluimveedicht gebied, zoals de Gelderse Vallei, bijdraagt aan het voorkomen van klinische HPAI besmettingen in de omgeving en hoe het een olievlekwerking van besmettingen in zo'n gebied zou kunnen voorkomen. Voor deze vraag wordt een pluimveedichtgebied gedefinieerd als een regio waarin, gebruik makend van de risicokaarten van WBVR een $R > 0,8$ als pluimveedicht wordt gezien.*

In een hoog-risicogebied voor tussenbedrijfstransmissie zijn ruiming van besmette bedrijven, een vervoersverbod en aangescherpte hygiëneprotocolen niet altijd voldoende om epidemische verspreiding tussen bedrijven in te dammen. Bedrijven in dergelijke gebieden hebben bij infectie een reproductie ratio (R-waarde) groter dan 1, wat betekent dat ze gemiddeld meer dan 1 ander bedrijf besmetten. Als alleen de reguliere maatregelen worden opgelegd kan dat leiden tot doorgaande infectie in zo'n gebied. Het aanvullende instrument van preventieve ruiming van buurtbedrijven is dan van groot belang om de verspreidingsrisico's in te perken en de R-waarde onder de 1 te brengen.

In Nederland waren er in 2003 twee clusters van bedrijven waarbij de transmissie tussen bedrijven niet voldoende kon worden voorkomen door het ruimen van besmette bedrijven alléén (Boender et al., 2007). Dat betrof het gebied in de Peel en in de Gelderse vallei. Door de afname in aantallen bedrijven is dat momenteel een klein cluster in de Peel, maar nog steeds een aanzienlijk groot cluster in de Gelderse Vallei (alhoewel ook dat cluster wel kleiner is dan in 2003). Analyse door

WBVR van uitbraken in de Gelderse Vallei van dit voorjaar bevestigen het boven geschetste beeld; uit de analyse kwam naar voren dat er 2 clusters van besmettingen gevonden werden, waarbij de onderlinge verwantschap zeer nauw is en horizontale transmissie voor de hand ligt. In een dergelijk gebied is het preventief ruimen van buurtbedrijven een middel om te voorkomen dat door verdergaande transmissie tussen bedrijven uiteindelijk het hele cluster besmet raakt. Het preventief ruimen is dus om te voorkomen dat buurtbedrijven van het index bedrijf op hun beurt andere bedrijven infecteren.

- 3. Het huidige beleid is dat in pluimveedichte gebieden alle pluimveebedrijven in de 1 km straal rond een besmet bedrijf preventief worden geruimd. Om te bepalen wat pluimveedicht is, worden de risicokaarten van WBVR gebruikt, waarbij een $R > 0,8$ als risicovol wordt gezien. Als er sprake is van een beperkte ruimingscapaciteit zou het kunnen dat het langer duurt voordat ruiming afgerond kan zijn. Welke andere factoren naast de afstand tot het besmette bedrijf zijn van invloed op de kans op besmetting, zoals het type pluimveebedrijf of de leeftijd van het pluimvee? Kunt u deze factoren ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de afstand tot het besmette bedrijf wegen?*

Afstand tot het besmette bedrijf is het belangrijkste criterium in de keuze tot het preventief ruimen. Daarnaast spelen ook bedrijfstype en het aantal dieren op het bedrijf een rol. Dit is verdisconteerd in de risicokaart van WBVR, waarop ieder bedrijf een potentiële R-waarde heeft, waarin de drie factoren (afstand, bedrijfstype en bedrijfsgrootte) ten opzichte van elkaars belang zijn gewogen. Het advies is om de bedrijven met de hoogste R-waarden te selecteren om als eerste preventief te ruimen, aangezien deze bedrijven het grootste risico op verdere verspreiding van de besmetting geven. De leeftijd van de koppel, het huisvestingssysteem en de daaraan gekoppelde ventilatiebehoefte is niet in de R-waarde inbegrepen en kunnen invloed hebben op het inschatten van de risico's. Ook zijn bepaalde mogelijke (risicovolle) contacten tussen bedrijven van belang. Kennis van de specifieke situatie is nodig om daar rekening mee te houden.

Voor de bedrijven die door beperkte capaciteit langer moeten wachten tot het moment van preventieve ruiming wordt het zinvol geacht om te kijken naar de aanvullende waarde van bijvoorbeeld 'Bucket testing' (verzamelen en testen van gestorven dieren) of een andere wijze van testen op aanwezigheid van virus uit te voeren, zoals het testen van monsters in de stal- of stalomgeving. Doel is om een eventuele infectie eerder op te kunnen sporen.